

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Sbírka písní s klavírními doprovody pro první stupeň ZŠ

Vypracovala: Pavlína Loumová
Vedoucí práce: PaedDr. Jan Holec, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

17. prosince 2017

Pavλίna Loumová

Anotace:

Diplomová práce přináší návrh písní ve formě sbírky, která se může využít ve výuce hudební výchovy na prvním stupni ZŠ. Pro každou píseň je vytvořen doprovod v lehčí a těžší variantě - pro začátečníky i zdatnější klavíristy. Do sbírky jsou vybrány písně v durových i mollových tóninách, ve dvoudobém a třídobém taktu.

Klíčová slova: lidová píseň, doprovod, melodie, rytmus, harmonické funkce

Annotation:

In this diploma thesis, we create a collection of folk songs with piano accompaniments for primary school. The complexity of said accompaniments is offered in two versions: basic one for beginners and more advanced one for skilled piano players. This collection contains songs in major and minor key, duple and triple time.

Keywords: folk song, accompaniment, melody, rhythm, harmonic functions

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, panu PaedDr. Janu Holcovi, Ph.D, za odborné a laskavé vedení, mnoho cenných podnětů a rad a za trpělivost, kterou se mnou po celou dobu psaní práce měl.

OBSAH

1	Úvod	2
2	Úvod do praktické harmonie	3
2.1	Kvintakordy	3
2.1.1	Hlavní kvintakordy	5
2.1.2	Vedlejší kvintakordy	6
2.2	Harmonizace melodie	8
2.3	Kadence	10
2.4	Stylizace doprovodů	14
2.4.1	Úloha pravé ruky	16
2.4.2	Úloha levé ruky	17
3	Zpěv jako stěžejní složka hudební výchovy	20
3.1	Proč dnes děti nezpívají	20
3.2	Hlasový výcvik	22
3.3	Volba tóniny	24
3.4	Písňový repertoár	26
3.5	Lidové písně v hudební výchově	29
4	Sbírka jihočeských lidových písní s klaviřním doprovodem	31
4.1	Lehčí varianta	32
4.2	Těžší varianta	47
5	Závěr	62
6	Literatura	63

1 ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá tvorbou sbírky jihočeských lidových písní s klavírním doprovodem.

K jejímu vzniku mě inspirovaly spolužačky z PF a kolegyně ze základní školy, které by dětem rády hrály na klavír, ale je pro ně velký problém doprovodit písně. Dala jsem si tedy za cíl sestavit jakýsi manuál, který by jim s touto dovedností mohl pomoci, a zároveň sestavit sbírku písní, z níž by mohly čerpat a inspirovat se k vytváření dalších doprovodů. Do této práce jsem vybrala převážně písně z mého rodného regionu - veselských blat. Z této oblasti pochází celá řada nádherných písniček, které ale rychle přicházejí v zapomnění, a proto bych alespoň několika z nich chtěla pomoci udržet se ve známosti.

Diplomová práce je určena především začínajícím učitelům na prvním stupni základní školy, kteří učí hudební výchovu a nemají velké zkušenosti s doprovodem písní. Práce může inspirovat ale i zkušené pedagogy, nebo pomoci začínajícím klavíristům z řad studentů PF. Může být použita nejen jako materiál do hodin hudební výchovy na prvním stupni ZŠ, ale může se uplatnit i ve vyšších ročnících nebo v různých hudebních volnočasových aktivitách.

Cílem diplomové práce je shrnout poznatky z hudební teorie, které jsou důležité k vypracování doprovodu písní, napsat jeho ukázkové možnosti, jimiž se čtenář může inspirovat a sestavit sbírku jihočeských lidových písní s lehčí a těžší variantou klavírního doprovodu.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. V první – teoretické jsou shrnuty základní poznatky z harmonie, které jsou důležité pro schopnost doprovodit píseň. Dále se zde zabývám zpěvem písní v hodinách HV, písňovým repertoárem, volbou tóniny písní a důležitostí lidových písní v HV. Druhá část je koncipovaná jako zpěvník. Nejdříve jsou uvedeny písně s lehčí variantou klavírního doprovodu, následují tytéž písně se složitější harmonií.

2 ÚVOD DO PRAKTICKÉ HARMONIE

Janeček (1953) uvádí, že hudební projev má tři základní složky. První složka je kinetická. Ta má dvě stránky – rytmickou a tempovou. Druhá složka je melodická a třetí je harmonická. Všechny tyto tři složky jdou ruku v ruce. V této práci se budu zabývat především harmonií, ze které bude vycházet doprovod písní.

„Harmonie je nauka o akordech a jejich spojování.“ (Kofroň, 1991, str. 32) V harmonii zkoumáme vertikální podobu hudby, její soulad a souzvuk. Je to nauka o homofonii, což je hudební sloh, ve kterém je jedna hlavní melodická linie. Tu podkládáme akordy a všechny ostatní hlasy k ní vytvářejí doprovod a jsou jí podřízeny.

Protipólem harmonie je kontrapunkt, což je nauka o polyfonii. Polyfonie je předchůdce homofonie, kde jsou všechny hlasy rovnocenné a každý z nich má svou melodickou linku. Na tuto hudbu se tedy díváme spíše horizontálně. (Kofroň, 1991) Polyfonie a homofonie stojí již staletí vedle sebe. Ukázkovým příkladem polyfonie je např. Bachovo Umění fugy, typická homofonie je např. Händelova árie *Lascia ch'io pianga* z opery *Rinaldo*.

2.1 Kvintakordy

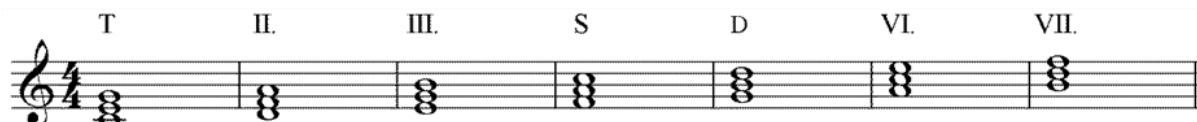
Základním harmonickým prvkem je kvintakord. V tónině máme sedm doškálných kvintakordů. Na prvním, čtvrtém a pátém stupni jsou tzv. kvintakordy hlavní, které tvoří hlavní harmonické funkce. Mají stejný tónorod jako tónina. Na druhém, třetím a šestém stupni jsou tzv. kvintakordy vedlejší, které tvoří vedlejší harmonické funkce. Jejich tónorod je opačný k tónorodu tóniny. Výjimkou je sedmý stupeň, na kterém je kvintakord zmenšený. (Kofroň 1991, Laburda 1980)

Značení kvintakordů (Klapil 2007)

Kvintakordy se mohou označovat více způsoby. Učebnice harmonie (Kofroň 1991) nejčastěji používají tzv. **číslovaný bas** (také generál bas – gb, basso continuo, b. generale, b. numerato). Ustálil se v období baroka a byl používán jako notace pro doprovodné akordické nástroje (varhany, cembalo...). Generálbas se zapisuje pomocí arabských číslic. Ty udávají, zda je akord v prvotvaru, tzn. v kvintakordu, septakordu, nebo nónovém akordu, a nebo zda je v obratu. V dnešní době ho často využívají varhaníci, pro účely učitelů na ZŠ se však nehodí.

Druhou, a pro nás důležitější soustavou, jsou **funkční značky**. Jsou to velká tiskací písmena, která značí počáteční písmena názvu jejich funkce. Takto označujeme především hlavní kvintakordy (T – tónika, S – subdominanta, D – dominanta).

Protipólem funkčních značek je **stupňovité označování** kvintakordů římskými číslicemi podle jejich tonálního stupně. Takto většinou značíme kvintakordy vedlejší (II., III., VI., VII.).

Další variantou je samostatný a často využívaný systém **kytarových značek**. Ty se sice v klasické harmonii nepoužívají, ale najdeme je velmi často v různých zpěvnících a učebnicích. Kytarová značka je velké tiskací písmeno, které značí základní tón akordu – tzv. fundament. Pokud je písmeno samostatné, znamená durový kvintakord postavený na příslušném tónu (např. značka „F“ znamená akord F dur, tedy tóny f - a - c).

Mollový kvintakord se značí přidáním písmene „m“, nebo slabiky „mi“ (z anglického „minor“) k základnímu písmenu. Vznikne nám tedy např. značka *Fmi*, vyjádřená notami f - as - c.

Dále můžeme pomocí kytarových značek znázornit:

- kvintakordy zmenšené - index ° (F°)
- kvintakordy zvětšené - index +, nebo slabika *maj* ($F+$, F^{maj})
- dominantní septakordy - index 7 (F^7)
- zmenšené septakordy - slabika *dim.* (F^{dim})

Pomocí šikmého lomítka můžeme vyjádřit obrat kvintakordu. Např. sextakord F dur napíšeme jako *F/A* – tedy akord F dur s notou A v basu. (Klapil 2014)

Pokud je učitel zdatnější klavírista s jistou praxí, může pro něj být doprovod podle kytarových značek jednodušší než číst čtyřhlasý zápis not. V harmonizaci písně pouze nad melodickou linku napíše kytarové značky, které poté při hraní „dešifruje“ a doprovod si vytvoří sám bez not – tedy improvizuje.

Jednotlivé kytarové značky říkají, jaký akord má na příslušné době být. Hráč se z nich ale nedozví, jak má daný akord stylizovat. Začátečníci, kteří písně doprovázejí tak, že hrají v pravé ruce melodii a v levé tříhlasé akordy, proto často hrají všechny akordy v základním tvaru, tzn. v kvintakordech. Tento zápis not pro ně tedy není příliš vhodný.

2.1.1 Hlavní kvintakordy

Díky třem hlavním kvintakordům jsme schopni plně se orientovat v tónině. Dohromady totiž obsahují všech 7 tónů dané tóniny. Stačí tak k základní harmonizaci melodie.

(Nedělka 2004)

První a nejdůležitější je tzv. **tónický** kvintakord (zkráceně tónika), který leží na I. stupni. Ten zpravidla ukončuje skladbu a velmi často jí také začíná. Působí klidným dojmem.

Druhý nejdůležitější kvintakord je na V. stupni a nazývá se **dominantní** (zkráceně dominanta). Slouží jako protipól tóniky a vyjadřuje pohyb vzhůru. To je především díky jeho tercii, což je citlivý tón tóniny. Po dominantě velmi často následuje tónika.

V tomto případě můžeme nad dominantní kvintakord přidat malou tercii (tzn. septimu k základnímu tónu dominanty), čímž vznikne **dominantní septakord**. Ten k návratu do tóniky vyloženě vybízí. Je to proto, že mezi druhým a čtvrtým tónem septakordu je interval zmenšené kvinty. Tomuto souzvuku se říká „nespokojený interval“, protože oba jeho tóny jsou citlivé a tzv. nutí k rozvedení. Např. v septakordu G-H-D-F se jedná o tóny H-F. H je sedmým a tudíž citlivým tónem tóniky, který se musí rozvést o půl tónu výš – tedy do tónu C. F je v tónině čtvrtý stupeň a ten je nutné rozvést o půl tónu níž, tedy do tónu E.

Třetí kvintakord je **subdominantní** (zkráceně subdominanta), který svým názvem vypovídá o tom, že leží pod dominantou, tedy na IV. stupni tóniny. Oproti dominantě vzbuzuje subdominanta dojem smutku a sestupu dolů. Subdominanta se tedy často pojí s dominantou, která nás vynese zpět výš, a následuje uklidnění v tónice. Subdominanta ovšem nesmí následovat až po dominantě, protože by nerozvedla dominantní napětí, které směřuje do tóniky. (Laburda 1980)

V následující ukázce je melodie známé písně „Holka modrooká“, na jejíž jednoduchý doprovod stačí již zmíněné tři hlavní kvintakordy. Píseň je v tónině D dur, k její harmonizaci tedy použijeme akordy D dur, A dur a G dur. Ty jsou zapsány nad notovou linkou kytarovými značkami.

D G D A D D G D A D

Hol-ka mod-ro-o-ká ne-se-dá-vej u po-to-ka, hol-ka mod-ro-o-ká ne-se-dá-vej tam.

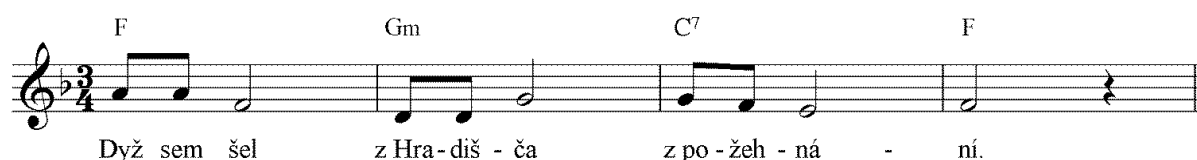
9 A D A D D G D A D

Vpo-to-ce se vo-da to-čí, po-de-me-le tvo-je o-či. Hol-ka mod-ro-o-ká ne-se-dá-vej tam.

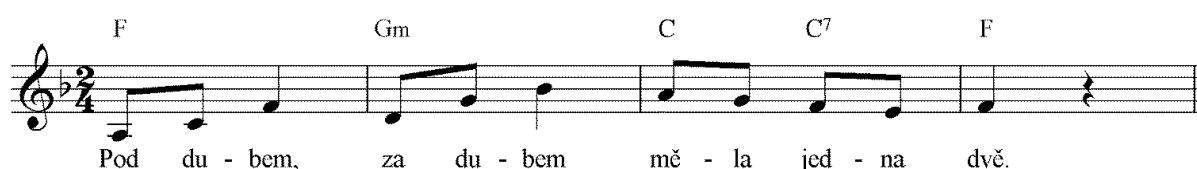
2.1.2 Vedlejší kvintakordy

Pokud chceme ovšem skladbu harmonizovat zajímavěji, nevystačíme si většinou se třemi základními kvintakordy, ale musíme sáhnout po kvintakordech vedlejších. Ty nám základní funkce zastupují a doprovod je díky nim bohatší. Pro jejich uplatnění je potřeba znát pravidla, kde se mohou použít, ale také mít cit pro to, kam se hodí, a kde jsou spíše na škodu.

Kvintakord na II. stupni se nazývá **střídavá dominanta**. Často zastupuje subdominantu, nebo se se subdominantou střídá, je-li na delší ploše. Dobře je to vidět na příkladu písní, které uvádí Klapil (2007), *Dyž sem šel z Hradišča a Pod dubem, za dubem*. Na začátku obou písní jako druhý akord můžeme použít buď subdominantu, nebo kvintakord II. stupně, který zní zajímavěji. Pokud má píseň mollový tónorod, je kvintakord II. stupně zmenšený a působí poté velmi neotřele.

F Gm C7 F
Dyž sem šel z Hra-diš - ča z po - žeh - ná - ní.

F Gm C C7 F
Pod du - bem, za du - bem mě - la jed - na dvě.

VI. stupeň se nazývá **subtónika**, protože obsahuje dva tóny ze subdominanty a dva tóny z tóniky. Může zastupovat subdominantu, ale není to moc časté. Naopak velmi často ji můžeme vidět místo tóniky. Tak tomu je např. v písni *Ty bechyňský zvony*.

Po subtónice může skladba vybočit, nebo modulovat do příbuzné tóniny s opačným tónorodem, tzn. např. z C dur do a moll. VI. stupeň může mít ale také funkci tzv. „klamného závěru“. Skladba zdánlivě končí, ale po dominantě nenastupuje očekávaná tónika, ale VI. stupeň, tedy onen klamný závěr, po kterém skladba dále pokračuje a konec se tak oddálí.

C G Am G C
Ty be-chyň-ský zvo-ny, to jsou hod-ný zvo-ny, to jsou zvo - ny z o - ce - le.

Na III. stupni je tzv. **tónikodominanta**. Ta obsahuje dva tóny z tóniky a dva tóny z dominanty. Její použití není úplně jednoduché. Může sice zastupovat dominantu, jak by bylo analogické k ostatním vedlejším funkcím, ale to je spíše výjimečné. Takto ji můžeme použít např. v písni *To třeboňský doubí*.

Nikdy však nemůžeme uplatnit tónikodominantu v závěru skladby. Tam je dominanta před posledním tónickým akordem nezastupitelná. Tónikodominanta se často používá k harmonizaci citlivého tónu, který je na VII. stupni tóniny.

F C F Am Gm C

To tře - boň-ský dou - bí je ši - ro - ký dlou - hý.

Zmenšený kvintakord na VII. stupni je specifický. Můžeme ho využít jako dominantní septakord bez základního tónu, ale to k běžnému doprovodu písni zpravidla nevyužíváme. (Klapil, 2007)

Pokud to umožňuje melodie, můžeme z vedlejšího akordu utvořit tzv. **mimotonální dominantu**. To znamená, že přechodně zavedeme nový citlivý tón a mezi ostatní doškálné kvintakordy vložíme nedoškálný akord, který do původní tóniny nepatří a je dominantou k následujícímu akordu, který je jiný než tónika.

Lidovou píseň „Vyletěla holubička ze skály“ můžeme harmonizovat tak, že kromě VII. stupně použijeme všechny hlavní i vedlejší kvintakordy. Doprovod se tak stává bohatším a barevnějším.

C Em Am Em F C Dm

Vy - le - tě - la ho - lu - bi - čka ze ská - ly, ze ská - ly, pro - bu - di - la

8 C G C Dm C G C

čer - né o - či ze spa - ní. Pro - bu - di - la čer - né o - či ze spa - ní.

2.2 Harmonizace melodie

I když je melodie pouze jednohlasá linka, má v sobě latentní neboli skrytou harmonii, která není napsaná, ale cítíme jí. Harmonizace je podložení melodie akordy, které tuto latentní harmonii vyjádří.

Příslušný akord na určitou dobu vybíráme podle převahy melodických tónů v daném úseku. Na jednu notu tedy může přicházet v úvahu více akordů. Např. v tónině D dur notu fis lze harmonizovat: tónickým kvintakordem – fis je v tercii

kvintakordem III. stupně – fis je v primě

kvintakordem VI. stupně – fis je v kvintě

Při vytváření doprovodu se za základní úsek, k němuž vybíráme akord, považuje jeden takt. Není to ovšem pravidlo – s jedním akordem si můžeme vystačit několik taktů, nebo pouze jednu dobu. Harmonizují se většinou noty na přízvukných dobách, nebo takové noty, kde je zřetelná touha melodie k harmonické změně. Nepodkládá se tedy každý tón melodie svým vlastním akordem. Píseň by totiž zněla velmi těžkopádně a ztratila by lehkost a půvab. Výsledná harmonizace je poměrně individuální a záleží na konkrétním interpretovi. Mezi doprovodem barevným, bohatým a doprovodem příliš předimenzovaným až nevkusným je často pouze tenká hranice. V harmonizaci písní platí více než kde jinde známé rčení, že v jednoduchosti je krása. (Nedělka 2004)

Při harmonizaci melodie se Tichý (1996) i Laburda (1980) shodují na následujícím postupu:

1. Podrobně se seznámíme s melodií.
2. Pod nebo nad notovou osnovu si zapíšeme funkční, nebo kytarové značky akordů, které se rozhodneme použít, a uděláme si tak harmonický plán skladby. Pokud máme na výběr více možností, rozhodneme se zpravidla podle vlastního harmonického citu.
3. Podle akordických značek vypracujeme basovou linku. Tu se snažíme vést pokud možno melodicky a bez velkých skoků.
4. Doplníme střední hlasy.
5. Zkontrolujeme skladbu a případně opravíme vzniklé chyby.

Tento návod platí jak pro variantu doprovodu písně, kde pravou rukou hrajeme melodii a v levé ruce zadržujeme akordy, tak i pro složitější čtyřhlasé úpravy písní, kde jsou jednotlivé hlasy více melodické.

U lidové písně „*Když jsem k vám chodíval*“ by tedy postup harmonizace ve čtyřhlasé úpravě mohl vypadat takto:

1. melodie

Musical notation for the melody in 3/4 time, key of D major. The melody consists of a sequence of eighth notes: D4, E4, F#4, G4, A4, B4, C5, D5, followed by a quarter rest and a final D5. The bass line is empty.

2. kytarové značky akordů

D Hmi Em A⁷ D A⁷ D D

Musical notation for guitar chords in 3/4 time, key of D major. The melody is the same as in the first section. The bass line is empty. Chord labels are placed above the staff: D, Hmi, Em, A⁷, D, A⁷, D, D.

3. basová linka

D Hmi Em A⁷ D A⁷ D D

Musical notation for the bass line in 3/4 time, key of D major. The melody is the same as in the first section. The bass line consists of eighth notes: D3, E3, F#3, G3, A3, B3, C4, D4, followed by a quarter rest and a final D4. Chord labels are placed above the staff: D, Hmi, Em, A⁷, D, A⁷, D, D.

4. doplnění středních hlasů

D Hmi Em A⁷ D A⁷ D D

Musical notation for the middle voices in 3/4 time, key of D major. The melody is the same as in the first section. The bass line is the same as in the third section. The middle voices consist of chords: D (D4, E4, F#4), Hmi (E4, F#4, G4), Em (G4, A4, B4), A⁷ (A4, B4, C5, D5), D (D4, E4, F#4), A⁷ (A4, B4, C5, D5), D (D4, E4, F#4), D (D4, E4, F#4). Chord labels are placed above the staff: D, Hmi, Em, A⁷, D, A⁷, D, D.

2.3 Kadence

Kadence je sled harmonických funkcí. (Klapil 2007)

Jak už bylo řečeno, k charakteristice tóniny stačí tři hlavní kvintakordy. „Proto ke zvukové charakteristice tóniny používáme obvykle tzv. malou kadenci, která je sledem tóniky, subdominanty, dominanty a tóniky.“ (Laburda, 1980, str. 29)

V jednoduché úpravě doprovodu pomocí malé kadence zpravidla nepoužíváme pouze kvintakordy, protože bychom na klaviatuře museli dělat velké skoky a znělo by to poněkud toporně. Některé akordy tedy používáme v jiných obratech tak, aby tóny mezi jednotlivými akordy měly mezi sebou co nejkratší cestu. Takovýmto způsobem může vznikat tzv. „melodický bas“.

Ve spojování akordů se držíme základních harmonických pravidel:

Pokud jsou akordy příbuzné (mají alespoň jeden společný tón), postupujeme při jejich spojování tak, že společný tón zadržíme a ostatní tóny vedeme k dalšímu tónu v akordu nejkratší možnou cestou. Pokud mezi akordy žádný společný tón není (jsou tedy nepříbuzné), vedeme všechny tóny nejkratším směrem, přičemž levá a pravá ruka by měly jít v protipohybu. To znamená, že pokud melodie v pravé ruce stoupá, stejný tón, který je v akordu v levé ruce, by měl klesat. Zabrání se tak vzniku tzv. „zakázaných spojů“ – paralelních kvint a oktáv (viz základní chyby při harmonizaci – str. 14)

Tento postup dodržujeme jak při hraní akordů v levé ruce, tak i při složitějším doprovodu, kdy akordy hrajeme v pravé ruce pod melodií. (Tichý, 1996)

Kadence můžeme hrát ve třech polohách: v kvintové, oktávové a terciové. Nazývají se podle toho, jaký interval tvoří nejvyšší tón akordu s fundamentem. Např. v kvintové poloze tak bývá tónika v kvintakordu, subdominanta v kvartsextakordu a dominanta v sextakordu. Tím docílíme plynulosti, menších skoků a lepší hratelnosti. (Nedělka 2004)

kvintová poloha

T S D T

Musical notation for the fifth position of a D major triad. The treble clef has notes D4, F#4, and A4. The bass clef has notes D3 and A3. The notes are arranged in four measures: T, S, D, T.

oktávová poloha

T S D T

Musical notation for the octave position of a D major triad. The treble clef has notes D5, F#5, and A5. The bass clef has notes D3 and A3. The notes are arranged in four measures: T, S, D, T.

terciová poloha

T S D T

Musical notation for the third position of a D major triad. The treble clef has notes D4, F#4, and A4. The bass clef has notes D4 and A4. The notes are arranged in four measures: T, S, D, T.

Pokud malou kadenci rozšíříme o vedlejší funkce, vznikne nám v harmonizaci písně velké množství nových možností, z kterých můžeme čerpat. Při doprovodu písní se mnohé harmonické postupy osvědčily, jejich uplatnění má ovšem svá pravidla. Tichý (1996) uvádí zavedené sledy akordů, které se při doprovodu písní dají použít. Mezi základní bychom mohli zařadit tyto:

T – S – T – D – T

T – II – D – T

T – VI – S – D – T

T – VI – II – D – T

T – III – S – D – T –

T – D – VI – S – D – T

Pro ilustraci je na každou kadenci utvořena ukázka z úryvků lidových, nebo zlidovělých písní.

T – S – T – D – T *Kočka leze dírou*

C F C G C G C

Koč-ka le-ze dí - rou, pes o - knem, ne - bu - de - li pr - šet, nez - mok - nem.

The musical notation is in 2/4 time, starting with a treble clef. The melody consists of eighth and quarter notes. Chords are indicated above the staff: C, F, C, G, C, G, C.

T – II – D – T *Ten chlumecký zámek*

C Dm G C

Ten chlu - mec - ký zá - mek - je za le - sem.

The musical notation is in 2/4 time, starting with a treble clef. The melody consists of eighth and quarter notes. Chords are indicated above the staff: C, Dm, G, C.

T – VI – S – D – T *Citrónky*

C Am F G C Am F G

V jed-né moř-ské pus-ti - ně sko-tal par-ník v hlu-bi - ně

Detailed description: This block contains the musical notation for the song 'Citrónky'. It features a single staff in treble clef with a key signature of one flat (F major/D minor). The melody consists of quarter and eighth notes. Above the staff, the chords C, Am, F, G, C, Am, F, and G are indicated. Below the staff, the lyrics are written in Czech: 'V jed-né moř-ské pus-ti - ně sko-tal par-ník v hlu-bi - ně'.

T – VI – II – D – T *Sbohem galánečko*

C Am Dm G C

Sbo-hem ga - lá - ncč - ko, já už mu - sím jí - ti.

Detailed description: This block contains the musical notation for the song 'Sbohem galánečko'. It features a single staff in treble clef with a key signature of one flat (F major/D minor). The melody consists of quarter and eighth notes. Above the staff, the chords C, Am, Dm, G, and C are indicated. Below the staff, the lyrics are written in Czech: 'Sbo-hem ga - lá - ncč - ko, já už mu - sím jí - ti.'.

T – III – S – (T – S) – D – T *Kdybys byl, Jeníčku*

C Em F C G C G C

Kdy-bys byl Je-níč-ku pos-lou-chal ma-tič-ku, ne-byl bys teď no-sil po bo-ku šav-lič-ku.

Detailed description: This block contains the musical notation for the song 'Kdybys byl, Jeníčku'. It features a single staff in treble clef with a 2/4 time signature and a key signature of one flat (F major/D minor). The melody consists of quarter and eighth notes. Above the staff, the chords C, Em, F, C, G, C, G, and C are indicated. Below the staff, the lyrics are written in Czech: 'Kdy-bys byl Je-níč-ku pos-lou-chal ma-tič-ku, ne-byl bys teď no-sil po bo-ku šav-lič-ku.'.

T – D – VI – S – D – T *Kdybys měla, má panenka*

C G Am F G

Kdy-bys mě-la má pa-nen-ko sto o-vec, a já je-nom za klo-bou-kem ja-lo-vec

Detailed description: This block contains the musical notation for the song 'Kdybys měla, má panenka'. It features a single staff in treble clef with a key signature of one flat (F major/D minor). The melody consists of quarter and eighth notes. Above the staff, the chords C, G, Am, F, and G are indicated. Below the staff, the lyrics are written in Czech: 'Kdy-bys mě-la má pa-nen-ko sto o-vec, a já je-nom za klo-bou-kem ja-lo-vec'.

2.4 Stylizace doprovodů

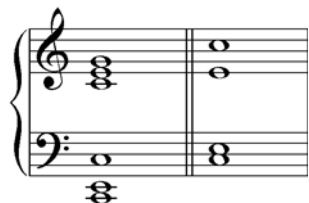
Ve většině zpěvníků jsou písně zaznamenány tak, že do notové osnovy je zapsána melodie, pod ní je text a nad ní jsou na příslušných dobách akordové (kytarové) značky. Akordová značka určuje pouze tóny obsažené v akordu – nikoliv jejich stylizaci. Jeden akord tedy můžeme ztvárnit mnoha různými variantami. Stylizace doprovodu záleží na celkovém charakteru písně, na jejím metru, rytmu a tempu. Jakou variantu si klavírista vybere, nebo sám vymyslí, záleží na jeho schopnostech a vkusu. Základní jednoduché modely doprovodu různých typů písní společně s chybami, kterým bychom měli předcházet, uvádí Emil Hradecký (1991).

Při harmonizaci písně bychom se měli vyvarovat těchto základních chyb:

1. **V akordech se nezdvouje tercie a citlivý tón.** Činíme tak pouze ve výjimečných případech, když nemáme jinou možnost.

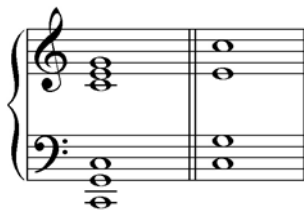
Chybně:

V levé i pravé ruce se objevuje III. stupeň kvintakordu C dur.

Správně:

Místo zdvojování tercie použijeme kvintu kvintakordu

2. **Při vedení jednotlivých hlasů musíme dbát na to, aby nevznikaly paralelní kvinty a oktávy.** I když to v akordové značce není výslovně napsané, můžeme se chybnému postupu vyhnout tak, že v levé ruce použijeme jiný akordický tón, než fundament. Basový tón poté ale musíme v pravé ruce vynechat.

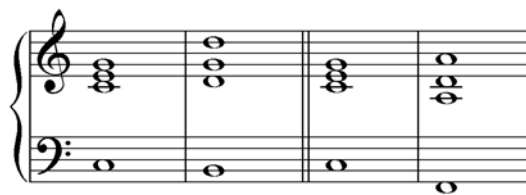
Chybně:

V prvním případě mezi tóny C – c¹ a následnými g – g¹ vznikají paralelní oktávy a zároveň při postupu mezi tóny C – g v levé ruce a c¹ – g¹ v pravé ruce se objevují paralelní kvinty. Ve druhém případě při spojení akordů C dur a D moll vznikají opět paralelní oktávy i kvinty.

Správně:

V prvním případě se paralelním kvintám i oktávám vyhneme tak, že v basu místo základního tónu akordu použijeme tercii kvintakordu G dur – tón H. V pravé ruce tedy tón h¹ vynecháme a místo něj zahrajeme d¹. Obdobně budeme postupovat ve spojení akordů C dur a D moll.

2.4.1 Úloha pravé ruky

Pravá ruka hraje zpravidla melodii. Podle úrovně hráče a charakteru písně ji může hrát buď jednohlasně, a nebo vícehlasně. Pokud vytváříme vícehlas, doplňujeme pod melodii akordické tóny, a to zpravidla na těžké doby a nebo na doby, kde je zapotřebí zdůraznit měnící se harmonii.

V lidových písních pak často využíváme hraní druhého hlasu v terciích nebo sextách. Ty se v průběhu písně mohou střídat. Jejich užití závisí zpravidla na hudebním citu. Nikdy však nemůžeme použít spodní tercii pro I. stupeň. Ten ponecháme buď jednohlasně (zejména pokud se jedná o první tón písně), a nebo ho podložíme sextou. Někdy mezi dvojhlasem v terciích a sextách vznikají velké vzdálenosti. Ty zpravidla vyplňujeme pomocí kvinty, jako je tomu v níže zmíněné ukázce ve třetím, desátém, dvanáctém a třináctém taktu. Spodní kvintu tedy můžeme použít jako průchod od tercií k sextám (a opačně), nikdy ji ovšem neuplatňujeme na již zmíněném prvním stupni.

Dvojhlas v pravé ruce by ve známé písni *Ach, synku*, tedy mohl vypadat např. takto:

2.4.2 Úloha levé ruky

Levá ruka má při hře písní většinou doprovodnou funkci. Jejím úkolem je dodat k melodii harmonii a zdůraznit rytmus písně.

Variant doprovodů je nepřehledné množství a je pouze na uvážení hráče, po jakém typu sáhne. Nelze uvést jeden univerzální model, který bude možno použít pro všechny písně stejného typu, protože každá píseň má svůj osobitý charakter a žádá si svůj vlastní doprovod. Nicméně v mnoha písních můžeme najít stejné charakterové a rytmické rysy a existují tedy určité doprovodné modely, kterými se může hráč inspirovat a ze kterých může vycházet.

Zde jsou na úryvcích lidových písní *Pásla ovečky* a *Kdyby byl Bavorov* uvedeny nejběžnější jednoduché typy **příznávkových doprovodů** dle Hradeckého (1991), které lze dle libosti obměňovat.

příznávkový doprovod s jednohlasou příznávkou

The first musical example is in 3/4 time. The right hand (treble clef) plays a sequence of chords: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4. The left hand (bass clef) plays a steady eighth-note accompaniment: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4.

The second musical example is in 2/4 time. The right hand (treble clef) plays a sequence of chords: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4. The left hand (bass clef) plays a steady eighth-note accompaniment: G3, A3, B3, C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4.

příznávkový doprovod s dvojhlasou příznávkou

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff (treble clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4). The lower staff (bass clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4).

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff (treble clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4). The lower staff (bass clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4).

Ve dvoudobém taktu lze v doprovodu vynechat opakovanou druhou dobu. Doprovod pak působí vzdušněji.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff (treble clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4). The lower staff (bass clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4).

fundament vystřídáný tercií/kvintou kvintakordu

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff (treble clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4). The lower staff (bass clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4).

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff (treble clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4). The lower staff (bass clef) contains a sequence of chords: a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), a dyad (C4, E4), a triad (C4, E4, G4), and a final dyad (C4, E4).

V pomalejších písních se více hodí **doprovod pomocí rozložených akordů**, který je znázorněn na úryvcích lidových písní Hajha husy, Hvězdičky, dobrou noc a *Nezacházej, slunce*

rozložené akordy v těsné harmonii (tzn. pokud se mezi hlasy nevejde žádný další akordický tón)

rozložené akordy v rozšířené harmonii (kombinace těsné a široké harmonie)

rozložené akordy v široké harmonii (tzn. pokud mezi hlasy můžeme vložit ještě další akordický tón)

3 ZPĚV JAKO STĚŽEJNÍ SLOŽKA HUDEBNÍ VÝCHOVY

Předmět hudební výchova by podle Ladislava Daniela (2010, str. 12) v ideálním případě měl zahrnovat 5 složek. Jsou to:

- zpěv s hlasovým výcvikem, intonací, rytmem a hudební teorií
- hra na hudební nástroj
- improvizace
- hudebně pohybová výchova
- poslech hudby

Všechny tyto disciplíny jsou důležité a žádná z nich by se neměla opomíjet. Stěžejní postavení v hodinách hudební výchovy však zaujímá první složka a tou se tato práce především zabývá.

V současnosti se na základních školách potýkáme s problémem, že čím dál méně dětí má přirozeně čistý a jasný hlas a dobře intonuje. Naopak přibývá dětí, které o sobě tvrdí, že zpívat neumějí a zpívají nerady.

3.1 Proč dnes děti nezpívají

Zpěv je od pradávna nedílnou součástí lidského života. Provází člověka bez nadsázky od kolébky až do hrobu. Je to přirozená činnost, se kterou se lidé setkávají každodenně.

V současné době se už ale zpívá mnohem méně než dřív a často můžeme slyšet názor starších učitelů, že současná generace dětí zpívá mnohem hůř než generace předchozí. Otázkou, proč tomu tak je, se mimo jiné zabývá Alena Tichá v knize *Učíme děti zpívat* (2014).

Základní problém je, že zpěv pomalu mizí z domovů. Dříve maminky svým dětem často zpívaly. V dnešní době raději sáhnou po reprodukováné hudbě. Může to být pro to, že si jsou vědomy nedokonalosti svého hlasu, nebo prostě proto, že je to pro ně pohodlnější. Dítě tak sice slyší možná „studovaný“ hlas, ten se ale rozhodně nemůže rovnat s přímým kontaktem s živou hudbou, kterou by mu zprostředkoval zpěv matky nebo ostatních členů rodiny. V horším případě se potom hudba doma neozývá vůbec.

Dítě má přirozenou touhu si už od mala broukat, pokřikovat, pozpěvovat. Pokud ale kolem sebe nevidí a neslyší vzory, jeho přirozená potřeba postupně zaniká. Při mluvené řeči začne dítě používat převážně hrudní rejstřík hlasu, který při nesprávném vedení užívá i ve zpěvu.

Tím ale hlasivky zatěžuje a dítě zpívá v omezeném tónovém rozsahu. Z dítěte se pak stává tzv. „bručoun“. Pokud se zpěv v dětství nepodporuje, nemá možnost se rozvíjet a dítě se v pozdějším věku začne stydět a přestane se pěvecky projevovat.

Dalším faktorem, který ovlivňuje zpěv dětí, je fyzická zdatnost. V současnosti se u dětí bohužel často setkáváme s poněkud nešťastným životním stylem, při kterém díky moderním technologiím tráví velké množství času vsedě u počítače. Dětský organismus ke správnému vývoji ale potřebuje mnoho pohybu. Pokud dítě prosedí celé dopoledne ve škole a odpoledne stráví u počítače, má to za následek mnoho neblahých jevů. Jedním z nich je nesprávné držení těla – dítě má povolené zádové, břišní a hrudní svalstvo, předsunutou hlavu a nahnbená záda. Kvůli tomu je jeho hrudník utlačovaný a nemůže tak docházet ke správnému dýchání. Místo hlubokého břišního dechu dýchá dítě pouze mělce a povrchově a nemá tak pro zpěv tolik potřebnou dechovou oporu. Vydechovaný proud vzduchu tedy nemůže dobře ovládat. Napnutí svalů v oblasti šíje se přenáší do hrtanu a odráží se na výsledném zpěvu. Přiměřený pohyb je tedy pro děti velmi důležitý.

Přestat přirozeně a správně používat hlas mohou děti i kvůli špatným pěveckým vzorům. V populární hudbě najdeme mnoho interpretů, kteří se profilují drsným projevem a děti je napodobují křikem pomocí hrudního rejstříku. V hodinách hudební výchovy bychom tedy měli dbát na to, abychom dětem předkládali správné vzory a vedli je ke kultivovanému zpěvu.

Dalším důvodem nezpěvnosti může být i nesprávné vedení žáků v hudební výchově na školách. To na rozdíl od předchozích příčin můžeme jako učitelé velmi výrazně ovlivnit. Učitel hudební výchovy by sám měl umět dobře zpívat, aby byl pro děti správný vzor, a měl by mít alespoň základní znalosti v metodice zpěvu.

Kombinací výše uvedených, ale i dalších faktorů se z dítěte může stát tzv. nezpěvák, tedy dítě, které špatně intonuje a nemá přirozený, čistý a jasný tón. Hudební pedagogové Ladislav Daniel (2010) a Alena Tichá (2014) se ale shodují na tom, že žádný člověk se nenarodí s předurčením, že nebude umět zpívat. Naopak každý člověk má předpoklady pro to, aby zpíval hezky. Záleží však na tom, jestli se v dětství jeho hlas měl šanci rozvinout, nebo byl naopak zanedbán. Tichá i Daniel uvádějí, že i u zdánlivě zcela beznadějného nezpěváka je náprava možná. Čím dříve se ale začne, tím snadněji bude probíhat.

Na výše uvedenou otázku, jestli mají dnešní děti menší schopnosti zpívat, než děti minulých generací, je tedy jasná odpověď. Dnešní děti mají úplně stejné předpoklady pro to, aby se naučily zpívat, jako měli jejich rodiče a prarodiče. Záleží ovšem na tom, jestli jsou jejich vlohy v raném dětství rozvíjeny. Pokud nejsou, pak je úkolem učitelů hudební výchovy, aby alespoň trochu napravili to, co bylo zanedbáno doma.

3.2 Hlasový výcvik

Aby děti krásně zpívaly, nestačí s nimi pouze zpívat písně, ale je nutné provádět i hlasový výcvik. Realizace hlasového výcviku s celou třídou je však zcela odlišná od individuální práce s jedním zpěvákem. Při kolektivní výchově není v učitelově moci kontrolovat každého žáka zvlášť, musí pracovat s celou třídou najednou. Učitel ovšem nemá ambice vychovat při hodinách hudební výchovy profesionálního zpěváka, ale děti, které budou hezky sborově zpívat. (Daniel, 2010)

„Cílem hlasového výcviku na základní škole je dát žákům základní pěvecké dovednosti a návyky, odstranit případné závady ve zpěvu i v řeči a uchovat zdravě tvořený hlas pro celý život nebo pro případný pozdější výcvik.“ (Daniel, 2010, str. 12)

Děti by během základní školy měly získat asi patnáct hlasových dovedností. Ty se týkají:

1. dýchání
2. tvoření tónu
3. rozšiřování a vyrovnávání hlasového rozsahu
4. artikulace

Hlasový výcvik u dětí tedy dalece přesahuje možnosti této práce. Touto problematikou se široce zabýval prof. Ladislav Daniel. Jeho výzkum a zkušenosti na toto téma jsou shrnuté v jeho Metodice hudební výchovy (2010).

Co se týče práce s již zmíněnými „nezpěváky“, lze doporučit publikaci Aleny Tiché *Učíme děti zpívat* (2004). Ta rozděluje nezpěváky na dvě skupiny: děti hudebně rozvinuté, avšak nerozezpívané, a děti hudebně nerozvinuté, a proto nerozezpívané. Při nápravě nezpěvnosti se Tichá věnuje:

1. obnově zpěvního hlasu
  - uvolňování střední a nízké polohy hlasu
  - probouzení hlavového tónu
  - scelování hlasu shora
2. rozvíjení hudebních schopností a dovedností
  - síla, délka, barva a výška tónu
  - rozlišování souznění tónů
  - hudební paměť a představivost

3. počátky intonace a tvořivost

- intonační schody
- fonogestika
- postup od 5. stupně

V hudební výchově je zpěv zcela zásadní disciplínou. Pomocí zpěvu bychom v dětech měli vzbuzovat radost a lásku k hudbě, ale zároveň je jím i vychovávat. K tomu je ale nutné, aby měl zpěv žáků takovou úroveň, při které bude mít estetickou hodnotu. Pokud budou děti krásně zpívat, velmi pravděpodobně se jim tato činnost bude i líbit a budou ji vyhledávat.

3.3 Volba tóniny

Správná volba tóniny, ve které bude učitel píseň hrát, je velmi důležitá. V učebnicích a zpěvnících používaných na základních školách bohužel často nalézáme písně v takových tóninách, ve kterých se sice učitelům dobře hrají a zpívají, ale pro dětský hlas jsou zcela nevhodné. Pokud učitel vymýšlí doprovod sám, mnohdy hraje písně pouze v C dur, protože se v této tónině dobře orientuje a nemusí přemýšlet, kde je nějaký křížek či béčko.

Písně hrané v C dur jsou ale obvykle poměrně hluboko a nejsou tedy v takové poloze, která by byla pro dětský hlas vhodná. U dětí se snažíme budovat správně tvořený hlavový tón a při zpěvu by měly používat zejména hlavový rejstřík. Ten by se měl cvičit nejen cílenými hlasovými cvičeními, ale právě i zpěvem písní ve správné poloze. Pokud jsou písně posazeny příliš nízko, děti je zpívají stejným hlasovým rejstříkem, jako když mluví - tedy hrudním. Pokud navíc na správnou hlasovou techniku neklademe důraz, děti o hlavovém rejstříku nemusí vůbec vědět a používají jenom hrudní. Jejich hlasový rozsah je potom poměrně malý a nemá se kam rozvíjet.

Učitel by se tedy neměl bát hrát na klavír i v jiných tóninách, než je již několikrát zmíněná C dur. Teoreticky by měl být schopen orientovat se stejně dobře ve všech křížkových i béčkových tóninách. Je ale ovšem jasné, že není-li výborný hudebník s praxí, jen těžko bude bravurně doprovázet písně např. ve Fis dur.

K tomu, aby byla píseň ve správné poloze pro dětský hlas, není však takovéto tóniny třeba. Je totiž velký rozdíl, zda je píseň hrána v C dur, nebo v G dur, ale jestli je ve Fis dur, nebo v G dur, to už je pro hlas minimální rozdíl. Učitel na ZŠ tedy nutně nemusí ovládat dokonale všechny tóniny. Stačí, orientuje-li se alespoň v tóninách do tří křížků a béček, se kterými si vystačí, aby byl schopen docílit správné polohy písně. Zcela nezbytně tedy musí umět hrát v C dur, G dur a F dur a následně by měl dobře ovládat D dur, A dur, B dur a Es dur. Se znalostí těchto tónin by si měl pro svou praxi vystačit.

Mnoho učitelů ale hraje v nižších polohách nejen kvůli tomu, že se jim písně dobře hrají, ale také proto, že se jim dobře zpívají. Ve vyšší hlasové poloze se mnohdy stydí zpívat právě proto, že sami nedostali dobré základy hlasové výchovy a neumějí tak používat hlavový rejstřík. Tím ale mohou nevědomky ublížit mnoha dětem, které jim za jejich praxi projdou rukama. Učitel by si měl uvědomit, že děti na 1. stupni ZŠ budou vděčné za to, že s nimi zpívá a poskytuje jim tím kontakt s živou hudbou, ale určitě se mu nebudou posmívat a posuzovat jeho hlas. Učitel by tedy neměl být pohodlný, ale měl by na svém zpěvu pracovat, rozvíjet své hlasové dovednosti a hlavně by se neměl stydět.

Pokud děti ve škole nemají hlasovou výchovu, jen málo z nich má hlas správně přirozeně posazený. Když jim navíc hrajeme písně v nízkých polohách, pouze v nich umocňujeme špatné návyky. S narůstajícím věkem si pak čím dál více uvědomují, že jejich hlas není ideální a začnou se za něj stydět. V pubertě poté často skončí u tvrzení, že zpívat prostě neumějí a na zpěv zanevrou.

Pokud ale dětem již od mala dáváme ve zpěvu správné základy, poskytujeme jim tím velké možnosti, se kterými v budoucnu mohou naložit dle svého uvážení. Když jim zpěv půjde, je velká pravděpodobnost, že je bude i bavit. I pro dítě z nehudební rodiny to může být impulz k tomu, aby se zpěvu začalo věnovat víc, např. na ZUŠ a následně třeba i na konzervatoři. A nebo vybudujeme v dítěti prostě „jen“ lásku ke zpěvu. A to by měl být cíl každého učitele hudební výchovy. (Daniel 2010, Tichá 2014)

3.4 Písňový repertoár

V současné době žijí lidé v hudebním smogu, který je neustále zahlcuje hudbou. Ta zní v rádiu, televizi, v obchodech, restauracích a kavárnách, autobusech.... Bohužel má ale často nevalnou hodnotu. To ovšem děti a většinou ani dospělí nevnímají, naopak tyto předkládané styly považují za normu, berou je za své a ostatní hudbu zavrhnou.

Učitel hudební výchovy by měl v dětech nejen pěstovat lásku k hudbě, ale měl by také kultivovat jejich vkus a otvírat jim pomyslná vrátka do světa zajímavé hudby a hudby, která je „umělecky na výši“.

V každém období se objevovala na hudební scéně jak vrcholná díla, tak i braky. Jinak tomu není ani v současnosti. Před učitelem tedy stojí nikdy nekončící úkol orientovat se jak v hudbě časů minulých, tak i v současné vážné i populární hudbě. Učitel by měl děti seznamovat se širokou škálou hudby, která vznikala napříč dějinami již od středověku. V hodinách hudební výchovy by ale měla mít své místo i hudba současná. Je to odraz dnešní doby, nese v sobě aktuální témata a učitel dětem navíc může pomoci orientovat se v nepřehledném množství současných uměleckých děl, ať už z oblasti vážné, či populární hudby.

Učitel hudební výchovy by měl být natolik kompetentní, aby rozpoznal kvalitní hudbu od braku a dětem tak předkládal hudbu hodnotnou, která bude rozvíjet jejich vkus. Je tedy třeba, aby byly s rozvahou vybírány nejen skladby určené k poslechu, ale i zpívané písně, které tvoří podstatnou část hodin hudební výchovy. Repertoár písní zpívaných v hudební výchově je tedy důležitou složkou v kultivaci hudebního vkusu dětí.

Výběr písní záleží na mnoha hlediskách. Podle situace učitel volí písně s vhodným námětem, lyrické, či epické, jednohlasé, či vícehlasé, durové, či mollové. Také musí brát v potaz aktuální dosažené rytmické a intonační dovednosti. Záleží také na tom, k jakému účelu učitel píseň použije. Musí brát mimo jiné v úvahu, zda:

- píseň bude nacvičovat imitací, či intonačně
- píseň použije k vytváření instrumentálního doprovodu, který budou hrát žáci pomocí Orffových nástrojů
- písně budou podkladem pro hudebně pohybové činnosti.

To je ovšem téma, které dle mého soudu přesahuje možnosti této práce a proto je dále probráno jen povrchně.

Děti mají přirozeně sklon k veselým a snadným písním. Učitel by na to měl brát zřetel a takové písně dětem dopřát. Bylo by ovšem krátkozraké zůstat pouze u nich a zpívat s dětmi jenom takové písně, které je sice baví, ale jsou prvoplánové a příliš jednoduché. Naším cílem je totiž děti nejenom zabavit, ale i hudebně rozvíjet. Kromě veselých písní by se měly tedy seznámit např. i s písněmi, které jsou v mollových tóninách a jsou zajímavé např. svou harmonií, melodií nebo textem.

Děti na prvním stupni se ještě nestydí za své projevy, jsou spontánní a mají rády veselou a rytmickou hudbu, která je svádí k pohybu či tanci. Učitel by měl proto jejich radosti ze života využít a podporovat ji. To se mu může dařit dobrým výběrem písní, při kterých se žáci aktivně zapojí nejen zpěvem, ale i rytmickým doprovodem či pohybově. Tím si nenásilně a hravou formou budují smysl pro rytmus a učí se nové rytmické dovednosti. K tomu se dobře hodí známý a hojně využívaný Orffův instrumentář. Ten doporučoval a touto oblastí se podrobně zabýval Ladislav Daniel (2010), nebo současná metodička Eva Jenčková, která Orffův instrumentář rozšířila a doplnila o další jednoduché rytmické nástroje, které si může každý učitel snadno vyrobit sám. Zapojí se tak všechny děti a každý žák má svůj vlastní nástroj.

Píseň by měla dětem přinášet nové podněty a rozvíjet jejich hudební dovednosti a schopnosti. Nesmí pro ně být však naopak příliš náročná. Musí respektovat jejich úroveň, ale zároveň pro ně být novou výzvou a příležitostí.

Každá píseň, kterou učitel do hodiny hudební výchovy zařadí, by měla žáka zaujmout a bavit, aby měl ze zpěvu radost. To do velké míry záleží na tom, jak učitel dokáže děti motivovat, jak jim píseň představí, ale i na tom, jak ji následně doprovodí. I z jednoduché melodie se dá pomocí bohatého doprovodu udělat nádherná skladba.

Repertoár písní zařazených do hodin hudební výchovy je plně v rukou pedagoga, který by k této úloze měl přistupovat zodpovědně. V současné době je k dispozici nepřeberné množství zpěvníků, učebnic a materiálů, z kterých učitel může čerpat.

Ne všechny zdroje jsou ale pro použití v hudební výchově vhodné, byť jsou určeny dětem. Můžeme se v nich setkat s ne zcela šťastným výběrem písní, kdy pro danou věkovou kategorii není adekvátní text nebo píseň intonačně neodpovídá schopnostem a dovednostem dětí. Často je pak uvedena ve zcela nevhodné poloze pro dětský hlas. Nežádá se pak všechny tyto prohřešky objevují naráz.

Z druhé strany je ale na našem trhu velké množství materiálů, které jsou velmi kvalitní a pro práci s dětmi přímo báječné. Velmi známé jsou učebnice a díla pro děti od renomovaných hudebních pedagogů Ladislava Daniela, Ilij Hurníka, jeho syna Lukáše Hurníka, kteří se

velkou část života zabývali metodikou a didaktikou hudební výchovy a dnes jsou v této oblasti u nás považováni za stěžejní osobnosti. Z písňové tvorby pro děti od Iljy Hurníka stojí určitě za zmínku zpěvník Písničky pro děti. Ladislav Daniel je zas známý svými didakticky propracovanými učenicemi pro jednotlivé ročníky na prvním stupni ZŠ – Kukačka, Pěnička, Skřivánek, Sedmihlášek a Slavík. Stejně tak vydali již dlouhá léta hojně používané učebnice hudební výchovy pro první stupeň Lukáš Hurník s Marií Liškovou.

U významného českého hudebního skladatele Petra Ebena se můžeme inspirovat např. v knize Lidové písně a koledy.

V současnosti velmi oblíbená metodička hudební výchovy je paní Eva Jenčková. Vydala celou řadu zpěvníků, ve kterých jsou ke každé písni vhodné aktivity na celou hodinu hudební výchovy. Učitelům tím velmi zjednoduší práci a dětem zajistí hodiny plné aktivit, které je budou bavit a zároveň vhodně hudebně rozvíjet.

Současní autoři dětské hudby, kteří jsou velmi populární, je duo Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák. Společně utvořili nepřeborné množství písní, které jsou po hudební stránce nekomplikované, ale zajímavé a mají kouzelné, vtipné texty. Výběr těch nejznámějších najdeme např. ve sbírkách: Když se zamiluje kůň, Mám v hlavě myš Lenku a Není nutno. Tato dvojice má „na svědomí“ i velmi oblíbené tzv. dětské operetky – Šípková Růženka, Červená Karkulka, Dvanáct měsíčků a Budulínek. Děti je velmi rády zpívají a dají se uplatnit i ve vyšších věkových kategoriích na druhém stupni ZŠ. Lze je krásně dramaticky ztvárnit a posléze použít na různých besídkách a představeních. První tři zmíněné operetky vyšly v knize s názvem Tři bratři, která obsahuje texty i jednoduchý klavírní podklad k celým dílům.

Vkus každého učitele je samozřejmě individuální a to se bude odrážet i v jeho výběru písní. Neměl by však zůstat pouze u jednoho žánru, ale měl by repertoár sestavit tak, aby žáky seznámil s co největším spektrem kvalitní hudby ze současnosti i minulosti.

3.5 Lidové písně v hudební výchově

V písňovém repertoáru by měly mít důležité místo lidové písně. Ty mají v naší zemi poměrně dlouhou historii. Mnoho písní, které se dodnes s oblibou zpívají na lidových slavnostech, jako jsou masopusty, hody nebo poutě, má počátky již v dobách národního obrození. Dnešní doba však lidové hudbě příliš nepřeje a ta tak rychle upadá v zapomnění, což je velká škoda.

Hudba lidi odjakživa sblížovala a obzvláště pak ta lidová. Písně pro ně měly vždy velký význam. Řešily běžné problémy a životní situace, s kterými se mohlo mnoho lidí ztotožnit, vyprávěly o národních zvycích a tradicích, vyjadřovaly sounáležitost s národem. Vykreslovaly charaktery lidí, popisovaly krajinu. V lidových písních se často výrazně odráží osobitý ráz kraje, z kterého pocházejí. Lidové písně zkrátka ukazují národní charakter a odráží se v nich duch doby, ve které vznikly.

Sousloví „Co Čech to muzikant“ je notoricky známé. Je tomu tak ale i dnes? Dříve bylo běžné, že lidé neustále zpívali. Zpívali při každé příležitosti - když měli radost, smutek, při práci i při odpočinku. Dnes spíše poslouchají reprodukovanou hudbu, která je převážně ze zahraničí. Obdivují něco, čemu často ani nerozumějí a sami hudbu přestávají aktivně vytvářet. Skrze hudbu lidé často vyjadřovali příslušnost k určitému národu. To se ale dnes již vytrácí.

Dnešní děti na lidovou hudbu nejsou pyšné, ale naopak ji často odmítají a spíše se stydí, když mají nějakou píseň zazpívat. Lidová hudba sama za to ale nemůže. Problém je v tom, že v ní děti nejsou vychovávány tak, jako byli naši rodiče a prarodiče. Kdyby se s ní od malička setkávaly, přišla by jim zcela normální a hrdě by se k ní hlásily, jako je tomu např. v Německu a Rakousku.

Dokud jsou ale děti malé, nemají žádné předsudky a rádi přijímají vše, co jim dospělí se správnou motivací předloží. Pokud v nich vybudujeme lásku k lidové hudbě, v pozdějším věku se k ní pak alespoň někteří rádi vrátí a budou písně předávat dál svým dětem. Pokud se však s lidovou hudbou nikdy blíže nesetkají, v dospělosti už si k ní cestu najdou jen stěží.

Učitelé hudební výchovy, zvláště na prvním stupni základní školy, by si tedy měli být vědomi toho, že pokud s dětmi lidové písně nebudou zpívat, zůstanou sice uchovány ve zpěvníkách, ale z obecného povědomí se vytratí. Pak už bude velmi složité znovu je obnovit. Nenávratně bychom tak přišli o velké bohatství, kterým se ještě stále jako národ můžeme pyšnit.

Lidové písně nejsou důležité jen proto, že v sobě nesou národní poklad a uchovávají tradice. V hudební výchově bychom je měli využívat i proto, že jsou z mnoha hledisek vhodné pro hudebně didaktické stránce.

Lidové písně mívají jednoduchou, zřetelnou formu, která bývá pravidelně členěná. Učitel i děti se tak v písních dobře orientují a je to vhodný materiál pro prvotní setkávání s hudebními formami.

Melodie písní může být velmi triviální, ale i poměrně náročná. Děti se tak prostřednictvím písní mohou postupně učit novým hlasovým dovednostem. Jednoduchá melodie jde stupňovitě po jednotlivých tónech nahoru a dolů, neobsahuje žádné skoky, začíná obvykle na 1. stupni a je tak dobře uchopitelná i pro nejmenší děti v mateřských školách. Mohly by se sem řadit např. takové písně jako *Kočka leze dírou, Běžela ovečka nebo Sedí liška pod dubem*.

Ve složitějších melodiích, které jsou např. v písních *Koupím já si, Teče voda proti vodě, U panského dvora, A já sám*, už se setkáváme s většími skoky, píseň mnohdy nezačíná na 1. stupni, může mít i poměrně velký tónový rozsah a její provedení tak vyžaduje mnohem větší pěvecké dovednosti, které děti nabývají pravidelným tréninkem a věkem.

Lidové písně jsou vhodný hudební materiál pro děti i proto, že mívají obvykle poměrně jednoduchý rytmus. Děti se tak názorně seznámí s dvoučtvrtovým a tříčtvrtovým taktem a z písní mohou odvozovat různá rytmická cvičení, hru na rytmické nástroje nebo taneční kroky.

Lidové písně by zkrátka měly být důležitou součástí každé hodiny hudební výchovy, a to jak z hlediska historického, estetického, tak i hudebně metodického.

4 SBÍRKA JIHOČESKÝCH LIDOVÝCH PÍSNÍ S KLAVÍRNÍM DOPROVODEM

Následující část práce je koncipovaná jako sbírka písní. Je zde uvedeno patnáct písní, nejdříve s lehčí a pak s těžší variantou doprovodu.

Lidové písně se od doby jejich vzniku až dodnes předávají z generace na generaci převážně ústně, a tak mají často mnoho různých variant. Někdy jsou odlišnosti jen velmi nepatrné a rozdíl je třeba jen v několika notách nebo slovech, jindy se ale liší třeba celé závěti písně. Poměrně často je na jeden nápěv více zcela odlišných textů, nebo naopak jeden text na několik nápěvů. Uvedené písně v této práci jsou tedy pouze jednou z verzí dané písně, která se může vyskytovat v různých podobách.

Všechny doprovody jsem vytvářela já osobně v hudebním editoru *Sibelius 6*, převzaté jsou pouze melodie a texty.

Většinu písní, které se ve sbírce objevují, mě naučil můj děda, pan Jaromír Hlaváček. Byl vynikající harmonikář, který znal nepřeberné množství lidových písní. Svým uměním dělal celý život radost lidem v širokém okolí a hudbu s láskou předával svým dětem a vnoučatům, které v jeho tradici nyní pokračují.

Dalším zdrojem námětů na písně mi byli mí přátelé - výborní hudebníci - Ing. Lubomír Pudil, bratři Kozlové a Pavel Veselý, s kterými mám čest si občas zahrát na masopustech v okolních obcích. Naučili mě celou řadu jihočeských písní a s velkou trpělivostí mě uvedli do světa praktického hraní.

V neposlední řadě bych jako mou velkou inspiraci ráda zmínila mou sbormistryni, paní Mgr. Evu Vachovou, která je mi vzorem nejenom jako vedoucí sboru, ale i jako pedagožka hudební výchovy, která se celý život věnuje tomu, aby celým generacím dětí, ale i široké veřejnosti předávala lásku k hudbě.

Kromě výše uvedených osobností jsem čerpala i z literatury, a to ze zpěvníku Václava Čiháka *Jihočeské lidové písně* a z cyklu *Český jih a Šumava* proslulého sběratele lidových písní Karla Weise, který právě na Blatech kolem Veselí nad Lužnicí strávil mnoho času a od zdejších obyvatel nasbíral a zapsal obrovské množství místních písní. Díky jeho dílu tak zůstane toto bohatství uchováno i pro příští generace.

4.1 Lehčí varianta

Čí to koníčky

Mírně

Musical notation for the first system of the song. It features a treble and bass clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The lyrics are: Čí to ko-níč-ky čí to po - šla - pa - li nám ži - to?

Musical notation for the second system of the song. It features a treble and bass clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The lyrics are: Z kon - ce do kon - ce, až do - lů k lou - ce,

Musical notation for the third system of the song. It features a treble and bass clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The lyrics are: je to člo - vě - ku lí - - to. to. The system includes a first ending (1. D) and a second ending (2. D).

2. Pošlapali nám oves,
ještě se nezved do dnes,
hnedle za žitem
zplouhali všechen,
kdo to byl asi, pověz.

3. Jestli to byl můj milej,
nesmím to říci na něj,
on by se zlobil,
že za mnou chodil,
šel by snad potom k jinéj.

4. Budeš-li na mě hodná,
nechám já koně doma,
už pást nebudu,
raději přídu
večír k tobě za humna.

Já sem tobě, můj holečku

Volně

The musical score is written for piano in 3/4 time, with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of two systems of music. The first system has four measures with lyrics: 'Já sem to - bě muj ho - leč - ku, já sem to - bě ně - co slí - bi - la,'. The second system has four measures with lyrics: 'pěk - nou kyt - ku roz - ma - rýn - ky, v za - hrád - ce sem ti jí u - vi - la.' Above the notes, chords are indicated: A, E, A, E in the first system, and A, E, A, E7, A in the second system. The piano part features a simple accompaniment with chords and moving lines in both hands.

2. Na ní pěkněj fábor červenej,
abys věděl, že si můj milej.
Přid' ty k nám jen, můj Jeníčku,
si-li ke mně ještě upřímnej.

3. Já sem tobě říkávala,
já sem tobě dycky prála,
aby tys k nám zejtra přišel,
že tě mám, Jeníčku, ráda.

K Borkovicum cesta samý bláto

Zvolna

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of piano accompaniment and lyrics. The first system has four measures with chords F, C7, F, C7, F. The second system has three measures with chords F, C, C. The third system has three measures with chords C, F, C, F. The lyrics are: K Bor-ko - vi - cum ces - ta sa - mý blá - to, ne - sto - jíš mi hol - ka vě - ru za to, a - bych já k vám ve - čer cho - dil, za ru - ku se s te - bou vo - dil, — za - po - meň za - po - meň na to.

2. Cos mi včera večer slibovala,
když si u okýnka se mnou stála,
že pantáta, panímáma
na kancelář půjdou s náma,
zapomeň, zapomeň na to.
3. Jak ta voda Blaty strouhou běží,
zklame se každěj, kdo holce věří,
přišel jinej, bohatější,
já sem bejval upřímnější,
zapomeň, zapomeň na to.

Když jsem já šel za mou milou

Živě

Em Am H7 Em Em G C H7

Když jsem já jel za mou mi-lou na Bla-ta, Scho-di - li mě mý ko - ní -čky do blá-ta.

Em Am H7 Em Am H7 Em

Po - čekj -te mý ko - ní -čky ko - ně mý, dám já si dob - rý po -zor po -dru -hý.

2. Když jsem já jel za mou milou podruhá,
shodili mě mý koníčky do strouhy.
Počkejte, mý koníčky, koně mý,
dám já si dobrý pozor potřetí.
3. Když jsem já jel za mou milou potřetí,
shodili mě mý koníčky do řeky.
Počkejte, mý koníčky, koně mý,
dám já si dobrý pozor počtvrtý.

Můj milej mi pod okýnkem

Pomalú

Musical score for the song "Můj milej mi pod okýnkem". The score is written in 3/4 time and consists of three systems of piano accompaniment and lyrics. The first system has four measures with lyrics: "Můj mi - lej mi pod o - kýn - kem sta - věl pěk - ný má - je." The second system has three measures with lyrics: "Vy - bral je - den ze všech nej - krás - něj - ší, vy - bral je - den". The third system has three measures with lyrics: "ze všech nej - krás - něj - ší z ce - lič - ký - ho há - je." Chord symbols are placed above the notes: C, G, G7, C in the first system; C, C7, Dm in the second system; G7, C, G7, C in the third system.

2. Můj milej mi v mém srdíčku rozdělal ohníček.
Ten mě bude lepší zahřívati,
ten mě bude lepší zahřívati
než teplý kožíšek.
3. Ale až ohníček zhasne, potom bude běda.
Potom budu jak ta stará babka,
potom budu jak ta stará babka,
co za kamny sedá.

Na tom bošileckym mostku

Vesele

The musical score is written for piano in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems of music. Each system has a treble and bass clef staff. The lyrics are written below the treble staff. Chord symbols (D, G, A) are placed above the treble staff. The lyrics are: 'Na tom bo - ši - lec - kym most - ku hrá - ly tam dvě pan - ny v kost - ku. Hrá - ly, hrá - ly, hrá - ly, až se o - be - hrá - ly, sho - di - ly se z most - ku, hrá - ly, hrá - ly, hrá - ly, až se o - be - hrá - ly, sho - di - ly se z most - ku.'

2. Nejsou všechny panny stejny,
některá má voči černý,
některá má voči, některá má voči,
některá má černý.
některá má voči, některá má voči,
některá má černý.

3. Nevěř, holka, chlapci, nevěř,
na řečici vodu neměř,
voda ti vyteče, chlapec ti uteče,
bude lásky konec,
voda ti vyteče, chlapec ti uteče,
bude lásky konec.

Okolo Třeboně

Vesele

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of two systems of music. The first system has a melody in the treble clef and a bass line in the bass clef. The melody is: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter). The bass line consists of chords: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter). The second system has a melody in the treble clef and a bass line in the bass clef. The melody is: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter). The bass line consists of chords: D4 (quarter), E4 (quarter), F#4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter). The lyrics are: O - ko - lo Tře - bo - ně, o - ko - lo Tře - bo - ně pa - sou se tam ko - ně, pa - sou se tam ko - ně. Dej ko - by - lám, to ti po - ví - dám, dej ko - by - lám o - vsa.

2. Až se ti napasou, až se ti napasou,
domů tě ponesou, domů tě ponesou.
Dej kobylám, to ti povídám,
dej kobylám ovsa.

Okolo Zlatý stoky

Zvolna

Em Am Em G Em H7

O - ko - lo Zla - tý sto - ky tam jsou le - sy hlu - bo - ký,

The first system of musical notation is in 3/4 time, key of D major. It features a piano accompaniment in the bass clef and a vocal line in the treble clef. The lyrics are: "O - ko - lo Zla - tý sto - ky tam jsou le - sy hlu - bo - ký,". Chords are indicated above the staff: Em, Am, Em, G, Em, H7.

G H6 Em Hm

tam jsem já cho - dí - val, tam jsem já vo - dí - val

The second system of musical notation continues the piece. It features a piano accompaniment in the bass clef and a vocal line in the treble clef. The lyrics are: "tam jsem já cho - dí - val, tam jsem já vo - dí - val". Chords are indicated above the staff: G, H6, Em, Hm.

Em Am Em 1. 2.

děv - čát - ko mod - ro - o ký.

The third system of musical notation concludes the piece. It features a piano accompaniment in the bass clef and a vocal line in the treble clef. The lyrics are: "děv - čát - ko mod - ro - o ký.". Chords are indicated above the staff: Em, Am, Em. The system ends with a first ending (1.) and a second ending (2.).

2. Větríček pofukoval,
já děvčátko miloval,
lesy nám šuměly, ptáčkové nám pěli,
skřivánek píseň zpíval.
3. Škoda je lásky, škoda,
že ji odnesla voda,
vzpomenu na tebe, potěšení moje,
byla by naše svatba.

Široký, hluboký

Mírně

Musical score for the song "Široký, hluboký". The score is in 3/4 time and consists of two systems of music. The first system has six measures with lyrics: "Ši - ro - ký hlu - bo - ký ty vl - tav - ský tu - ně." The second system starts at measure 7 and has seven measures with lyrics: "Měl sem já pa-nen-ku, měl sem já pa-nen-ku, teď mi srd - ce stů - ně." The score includes a treble and bass clef, a key signature of one sharp (F#), and various musical notations such as notes, rests, and chords. Chord symbols (C, G, F) are placed above the staff.

zúk

2. Měl jsem já panenku,
měl jsem ji dvě léta.
Teď mi ji odvedli,
teď mi ji odvedli,
po lásce je veta.
Teď mi ji odvedli,
teď mi ji odvedli,
po lásce je veta.

3. Co jsem se nachodil,
co našlapal bláta.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
má panenka zlatá.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
má panenka zlatá.

4. Co jsem se nachodil,
našlapal kamení.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
moje potěšení.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
moje potěšení.

Ta zlukovská náves

Živěji

Musical score for the first line of the song. It features a treble and bass clef with a 2/4 time signature. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are: Ta zlu - kov - ská ná - ves pěk - ně ze - le - ná,

Musical score for the second line of the song. It features a treble and bass clef with a 2/4 time signature. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are: po ní se pr - chá - zí, když mě - síc vy chá - zí, hol - ka má mi - lá.

2. Prochází, prochází,
procházet bude,
dokud se ta náves,
ta zlukovská náves
zelenat bude.

Teče voda teče

Zvolna

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of piano accompaniment and vocal lines. The first system has a vocal line with lyrics 'Te - če vo - da - te - če, od po - to ka - k ře - ce.' and piano accompaniment with chords F, C7, F, C, F, C, C7. The second system has a vocal line with lyrics 'Na - mlu - vil si - švar - ný - hu - lán mo -' and piano accompaniment with chords F, F7, C. The third system has a vocal line with lyrics 'dřo - o - ké - děv - če.' and piano accompaniment with chords F, C7, F, followed by a first ending (1.) and a second ending (2.).

2. Ach mámo, matičko,
dejte vy mně rady.
Naučil se za mnou chodit
jeden hulán mladý.

3. Ach dcero, dcero má,
zanechej hulána.
Huláni za čas odjedou,
ty zůstaneš sama.

V tej veselskej hospodě

Vesele

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of two systems of piano accompaniment and lyrics. The first system has four measures with chords F, C, C7, and F. The second system has five measures with chords F, C, C7, C7, and F. The lyrics are: 'V tej ve - sel - skej hos - po - dě mu - zi - ka tam hra - je. Mu - sim - se tam po - dí - vat, kdo to tam tan - cu - je'.

F C C⁷ F

V tej ve - sel - skej hos - po - dě mu - zi - ka tam hra - je.

F C C⁷ C⁷ F

Mu - sim - se tam po - dí - vat, kdo to tam tan - cu - je

2. Tancujou tam sedláci,
mají modrý pupky,
pakfonový kalhoty,
u kolenou dutky.

Vychází zachází denice

Zvolna

F C⁷ F

Vy - chá - zí za - chá - zí de - ni - ce,

5 F C⁷ F

o - ko - lo Zlu - ko - va nej - ví - ce. - -

8 C F C

Vy - chá - zí, za - chá - zí de - ni - ce,

12 C C 1. F 2. F

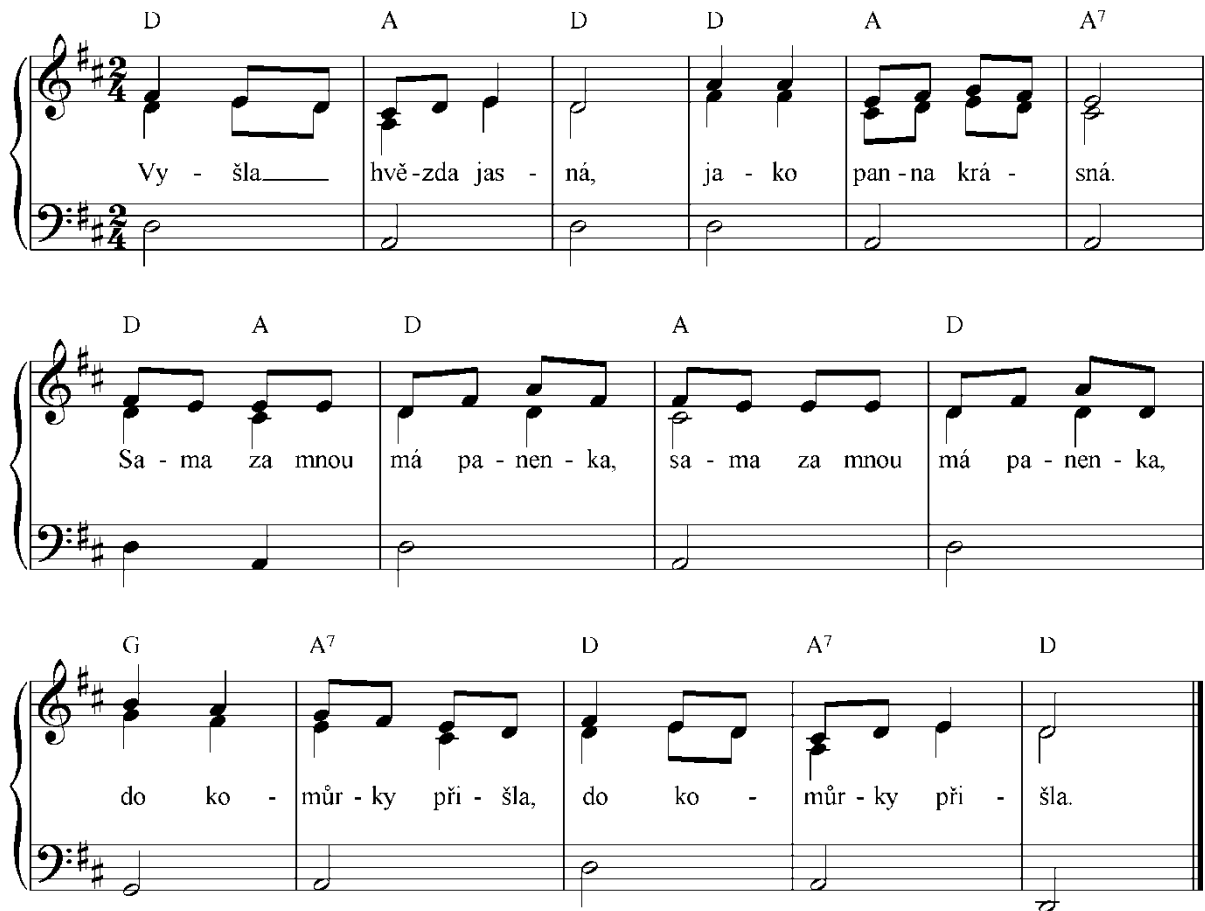
o - ko - lo Zlu - ko - va nej - ví - ce. - - ce. - -

2. Zlukovský kohouti zpívali,
až je bylo slyšet do Prahy.
Zlukovský kohouti zpívali,
až je bylo slyšet do Prahy.
3. Do Prahy a z Prahy až domů,
zrovna k mej panence do domu.
Do Prahy a z Prahy až domů,
zrovna k mej panence do domu.

Vyšla hvězda jasná

Pomalů

D A D D A A⁷

Vy - šla - - - - - hvě - zda jas - ná, ja - ko pan - na krá - sná.

D A D A D

Sa - ma za mnou má pa - nen - ka, sa - ma za mnou má pa - nen - ka,

G A⁷ D A⁷ D

do ko - můr - ky při - šla, do ko - můr - ky při - šla.

2. Dyš si přišla ke mně,
sedni si vedle mě.
Můžeš tady se mnou zvonat,
můžeš tady se mnou zvonat
až do bílého dne,
až do bílého dne.

3. Nechci, nezvonat,
vím, že tvá nebudu.
Panímáma povídala,
panímáma povídala,
že ty nemáš domu,
že ty nemáš domu.

4. Dyš já nemám domu,
ani svou chaloupku,
však já si tě přece vezmu,
však já si tě přece vezmu
za pravou manželku,
za pravou manželku.

Žádnej neví jako já

Živě

F C C⁷ F

Žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - vič - ka.

F C C⁷ F

Žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - va.

C⁷ F C⁷ F

jak se se - če pěk - ně se - če, jak se se - če po - le vle - če,

F C C⁷ F

žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - va.

2. Žádnej neví jako já, jak se seče votavička,
Žádnej neví jako já, jak se seče votava.
Kosa zpívá notu tenkou
a já musím za panenkou.
Žádnej neví jako já, jak se seče votava.
3. Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta dlouhá,
Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta zlá.
Když já přijdu k mý Mařence,
ona mně otevřít nechce.
Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta zlá.

4.2 Těžší varianta

Čí to koníčky

Mírně

D A A⁷ D D A

Čí to ko-níč-ky, čí to po - šla - pa - li nám ži - to?

Em A⁷ D Hm Em A⁷ A⁷ D⁷

Z kon - ce do kon - ce, až do - lů k lou - ce, je to člo - vě - ku lí - to.

G⁶ A⁷ D Hm Em A⁷ A⁷ D⁷

Z kon - ce do kon - ce, až do - lů k lou - ce, je to člo - vě - ku lí - to.

2. Pošlapali nám oves,
ještě se nezved dodnes,
hnedle za žitem
zplouhali všechen,
kdo to byl asi, pověz.
3. Jestli to byl můj milej,
nesmím to říci na něj,
on by se zlobil,
že za mnou chodil,
šel by snad potom k jinéj.
4. Budeš-li na mě hodná,
nechám já koně doma,
už pást nebudu,
raději přídu
večír k tobě za humna.

Já sem tobě, můj holečku

Volně

Musical score for the song "Já sem tobě, můj holečku". The score is in 3/4 time, key of A major (two sharps), and consists of two systems of piano accompaniment and vocal melody. The first system covers the first four measures, and the second system covers the next four measures. Chords are indicated above the vocal line.

Chords: A, E, A, E, A, F#m, Hm, Em, A, E7, A

Vocal lyrics:
Já sem to - bě muj ho - leč - ku, já sem to - bě ně - co slí - bi - la,
pěk - nou kyt - ku roz - ma - rýn - ky, v za - hrád - ce sem ti jí u - vi - la.

2. Na ní pěkněj fábor červenej,
abys věděl, že si můj milej.
Přid' ty k nám jen, můj Jeníčku,
si-li ke mně ještě upřímnej.
3. Já sem tobě říkávala,
já sem tobě dycky prála,
aby tys k nám zejtra přišel,
že tě mám, Jeníčku, ráda.

K Borkovicum cesta samý bláto

Zvolna

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of piano accompaniment and lyrics. The first system has four measures with chords F, C7, F, C7, and F. The second system has three measures with chords F, D6, Gm, and C6. The third system has five measures with chords C, F, Dm, Gm, C7, and F. The lyrics are: 'K Bor-ko - vi - cum ces - ta sa - mý blá - to, ne - sto - jíš mi hol - ka vě - ru za to, a - bych já k vám ve - čer cho - dil, za ru - ku se s te - bou vo - dil, — za - po - meň za - po - meň na to.'

2. Cos mi včera večer slibovala,
když si u okýnka se mnou stála,
že pantáta, panímáma
na kancelář půjdou s náma,
zapomeň, zapomeň na to.

3. Jak ta voda Blaty strouhou běží,
zklame se každěj, kdo holce věří,
přišel jinej, bohatější,
já sem bejval upřímnější,
zapomeň, zapomeň na to.

Když jsem já šel za mou milou

Živě

Em Am H7 Em Em G C H7

Když jsem já jel za mou mi-lou na Bla-ta, Scho-di - li mě mý ko - ní -čky do blá - ta.

Em Am H7 Em Am H7 Em

Po - čekj-te mý ko - ní -čky ko -ně mý, dám já si dob-rý po-zor po-dru-hý.

2. Když jsem já jel za mou milou po druhý,
shodili mě mý koníčky do strouhy.
Počkejte, mý koníčky, koně mý,
dám já si dobrý pozor pořetí.
3. Když jsem já jel za mou milou po třetí,
shodili mě mý koníčky do řeky.
Počkejte, mý koníčky, koně mý,
dám já si dobrý pozor počtvrtý.

Můj milej mi pod okýnkem

Pomalú

The musical score is written in 3/4 time and consists of three systems of piano accompaniment. Each system has a treble and bass clef. The lyrics are written below the notes. Chord symbols (C, G, G7, C7, Dm) are placed above the treble clef staff. The lyrics are: "Můj mi - lej mi pod o - kýn - kem sta - věl pěk - ný má - je. Vy - bral je - den ze všech nej - krás - něj - ší, vy - bral je - den ze všech nej - krás - něj - ší z ce - lič - ký - ho há - je."

2. Můj milej mi v mém srdíčku rozdělal ohníček.
Ten mě bude lepší zahřívati,
ten mě bude lepší zahřívati
než teplý kožíšek.
3. Ale až ohníček zhasne, potom bude běda.
Potom budu jak ta stará babka,
potom budu jak ta stará babka,
co za kamny sedá.

Na tom bošileckym mostku

Vesele

The musical score is written for piano in 3/4 time, with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems of music. Each system has a treble and bass clef staff. The lyrics are written below the treble staff. Chord symbols are placed above the treble staff. The first system has three measures with chords D, G, and D. The second system has eight measures with chords Em, A7, D, Hm, Em6, Em, A7, and D. The third system has eight measures with the same chord sequence: Em, A7, D, Hm, Em6, Em, A7, and D. The lyrics are: 'Na tom bo - ši - lec - kym most - ku hrá - ly tam dvě pan - ny v kost - ku. Hrá - ly, hrá - ly, hrá - ly, až se o - be - hrá - ly, sho - di - ly se z most - ku, hrá - ly, hrá - ly, hrá - ly, až se o - be - hrá - ly, sho - di - ly se z most - ku.'

2. Nejsou všechny panny stejný,
některá má voči černý,
některá má voči, některá má voči,
některá má černý.
některá má voči, některá má voči,
některá má černý.
3. Nevěř, holka, chlapci, nevěř,
na řečici vodu neměř,
voda ti vyteče, chlapec ti uteče,
bude lásky konec,
voda ti vyteče, chlapec ti uteče,
bude lásky konec.

Okolo Třeboně

Vesele

The musical score is written for piano in 3/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of two systems of music. The first system has eight measures with the following lyrics: "O - ko - lo Tře - bo - ně, o - ko - lo Tře - bo - ně pa - sou se tam ko - ně, pa - sou se". The second system has eight measures with the following lyrics: "tam ko - ně. Dej ko - by - lám, to ti po - ví - dám, dej ko - by - lám o - vsa." Above the first system, the chords are: D, A7, D, D, H7, Em, A7, D. Above the second system, the chords are: A7, D, D, A7, D, D, A7, D.

2. Až se ti napasou, až se ti napasou,
domů tě ponesou, domů tě ponesou.
Dej kobylám, to ti povídám,
dej kobylám ovsa.

Okolo Zlatý stoky

Zvolna

The musical score is written for piano in 3/4 time, with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems of music. The first system has six measures with chords Em, Am, Em, G, Em, and H. The second system has four measures with chords G, H6/4, Em, and H7. The third system has three measures with chords Em, Am, and Em, followed by a first ending and a second ending. The lyrics are: O - ko - lo Zla - tý sto - ky tam jsou le - sy hlu - bo - ký, tam jsem já cho - dí - val, tam jsem já vo - dí - val děv - čát - ko mod - ro - o ký.

2. Větříček pofukoval,
já děvčátko miloval,
lesy nám šuměly, ptáčkové nám pěli,
skřivánek píseň zpíval.

3. Škoda je lásky, škoda,
že ji odnesla voda,
vzpomenu na tebe, potěšení moje,
byla by naše svatba.

Široký hluboký

Mírně

The musical score is written for piano in 3/4 time. It consists of two systems of music. The first system has six measures with lyrics: 'Ši - ro - ký hlu - bo - ký ty vl - tav - ský tů - ně.' The second system starts at measure 7 and has six measures with lyrics: 'Měl sem já pa-nen-ku, měl sem já pa - nen - ku, teď mi srd - ce stů - ně.' The score includes treble and bass clefs, a key signature of one flat (B-flat), and various chords indicated above the staff.

C F G C C C F G C

Ši - ro - ký hlu - bo - ký ty vl - tav - ský tů - ně.

7 C F C F G Am C6/4 F C⁶ Dm⁷ G C

Měl sem já pa-nen-ku, měl sem já pa - nen - ku, teď mi srd - ce stů - ně.

2. Měl jsem já panenku,
měl jsem ji dvě léta.
Teď mi ji odvedli,
teď mi ji odvedli,
po lásce je veta.
Teď mi ji odvedli,
teď mi ji odvedli,
po lásce je veta.

3. Co jsem se nachodil,
co našlapal bláta.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
má panenka zlatá.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
má panenka zlatá.

4. Co jsem se nachodil,
našlapal kamení.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
moje potěšení.
Přec jsem Tě nedostal,
přec jsem Tě nedostal,
moje potěšení.

Ta zlukovská náves

Živěji

The image shows a musical score for the song 'Ta zlukovská náves'. It consists of two systems of music. The first system has four measures with lyrics: 'Ta zlu - kov - ská ná - ves pěk - ně ze - le - ná,'. The second system has six measures with lyrics: 'po ní se pr - chá - zí, když mě - síc vy chá - zí, hol - ka má mi - lá.' The score includes a treble and bass clef, a 2/4 time signature, and various chords (F, F6, Gm6, G7, C, C7) indicated above the notes. The lyrics are written below the notes.

2. Prochází, prochází,
procházet bude,
dokud se ta náves,
ta zlukovská náves
zelenat bude.

Teče voda teče

Zvolna

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems of piano accompaniment and vocal lines. The first system covers the first two lines of the vocal melody. The second system covers the next two lines. The third system covers the final line, which includes a first and second ending. Chord symbols are placed above the piano staves: F, C7, F, B, F, C in the first system; C7, F, F7, B, Bm in the second system; F6, C7, F in the third system.

Te - če vo - da - te - če, od po - to - ka - k ře ce.

Na - mlu - vil si - švar - ný - hu - lán mo -

dro - o - ké - děv - če.

1. 2.

2. Ach mámo, matičko,
dejte vy mně rady.
Naučil se za mnou chodit
jeden hulán mladý.

3. Ach dcero, dcero má,
zanechej hulána.
Huláni za čas odjedou,
ty zůstaneš sama.

V tej veselskej hospodě

Vesele

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of two systems of piano accompaniment and lyrics. The first system has four measures with lyrics: 'V tej ve - sel - skej hos - po - dě mu - zi - ka tam hra - je.' The second system has five measures with lyrics: 'Mu - sim - se tam po - dí - vat, kdo to tam tan - cu - je'. Chord symbols F, C, C7, and F are placed above the first four measures of each system. The piano part features a simple, rhythmic accompaniment in the right hand and a bass line in the left hand.

-
2. Tancujou tam sedláci,
mají modrý pupky,
pakfonový kalhoty,
u kolenou dutky.

Vychází zachází denice

Zvolna

Musical notation for the first system (measures 1-4). The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 3/4. The melody is in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. Chords are indicated above the staff: F, C7, and F. The lyrics are: Vy - chá - zí za - chá - zí de - ni - ce,

Musical notation for the second system (measures 5-8). The key signature has one flat, and the time signature is 3/4. The melody is in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. Chords are indicated above the staff: F, C7, and F. The lyrics are: o - ko - lo Zlu - ko - va nej - ví - ce. -

Musical notation for the third system (measures 9-12). The key signature has one flat, and the time signature is 3/4. The melody is in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. Chords are indicated above the staff: B, C7, F, Dm, G, and C. The lyrics are: Vy - chá - zí, za - chá - zí de - ni - ce,

Musical notation for the fourth system (measures 13-16). The key signature has one flat, and the time signature is 3/4. The melody is in the treble clef, and the bass line is in the bass clef. Chords are indicated above the staff: C7, F, C7, F, and F. The lyrics are: o - ko - lo Zlu - ko - va nej - ví - ce. - ce. -

2. Zlukovský kohouti zpívali,
až je bylo slyšet do Prahy.
Zlukovský kohouti zpívali,
až je bylo slyšet do Prahy.
3. Do Prahy a z Prahy až domů,
zrovna k mej panence do domu.
Do Prahy a z Prahy až domů,
zrovna k mej panence do domu.

Vyšla hvězda jasná

Pomalů

D A⁷ D F[♯]m Em A⁷ D A

Vy - šla hvě - zda - ja - sná, ja - ko pan - na krá - sná. Sa - ma za mnou

D Em A D D⁶ G D⁶ Em A⁷ D Em A⁷ D

má pa - nen - ka, sa - ma za mnou má pa - nen - ka do ko - mŕ - ky při - šla, do ko - mŕ - ky při - šla.

2. Dyš si přišla ke mně,
sedni si vedle mě.
Můžeš tady se mnou zvodat,
můžeš tady se mnou zvodat
až do bílého dne,
až do bílého dne.

3. Nechci, nezvostanu,
vím, že tvá nebudu.
Panímáma povídala,
panímáma povídala,
že ty nemáš domu,
že ty nemáš domu.

4. Dyš já nemám domu,
ani svou chaloupku,
však já si tě přece vezmu,
však já si tě přece vezmu
za pravou manželku,
za pravou manželku.

Žádnej neví jako já

Živě

Žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - vič - ka.

Žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - va.

Vo - ta - va se pěk - ně se - če, ja - ko když se po - le vle - če,

žá - dnej ne - ví ja - ko já, jak se se - če vo - ta - va.

2. Žádnej neví jako já, jak se seče votavička,
Žádnej neví jako já, jak se seče votava.
Kosa zpívá notu tenkou
a já musím za panenkou.
Žádnej neví jako já, jak se seče votava.
3. Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta dlouhá,
Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta zlá.
Když já přijdu k mý Mařence,
ona mně otevřít nechce.
Žádnej neví jako já, jak je v noci cesta zlá.

5 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo vytvořit sbírku jihočeských lidových písní s klavírními doprovody, která by mohla být využita na prvním stupni základní školy.

V teoretické části byly shrnuty základní poznatky z praktické harmonie, které jsou zapotřebí k vytvoření doprovodu písní. Dále zde byla zmíněna problematika výběru vhodného repertoáru, volba správné tóniny a důležitost lidových písní v hudební výchově.

Praktická část byla udělána ve formě sbírky písní. Nejprve jsou písně uvedeny v jednodušší variantě, v níž je doprovod utvořen velmi triviálně a většinou se v něm vyskytují pouze hlavní harmonické funkce. Po něm následují stejné písně v bohatší stylizaci, která využívá obraty akordů, melodický bas, vedlejší funkce a mimotonální dominanty.

Lehčí varianta doprovodu je určena pro začínající klavíristy. Při hodině učitel nemůže zaměřit svou pozornost pouze na dokonalý doprovod písně. Kromě hry na klavír musí sám zpívat, sledovat třídu, poslouchat zpěv žáků, vnímat jejich intonaci, rytmus a zároveň musí být schopný hbitě reagovat na případné projevy jednotlivých dětí a aktuální situaci ve třídě. Je-li učitel ve hře na klavír začátečník, pak je tato role pro něj velmi náročná. Na složitější doprovod tedy není čas. Tato jednoduchá verze by ovšem měla být schůdná pro každého a zároveň by v běžných hodinách hudební výchovy měla plně dostačovat.

Těžší varianta doprovodu je určena pro zdatnější klavíristy nebo pro příležitost různých vystoupení a besídek, před nimiž se učitel na doprovod může připravit a píseň nacvičit. Při koncertu se pak může soustředit pouze na hru a může si tedy dovolit hrát bohatší stylizaci.

Učitelé tuto práci mohou v hodinách využívat jako zpěvník, ze kterého mohou čerpat a který je zároveň může inspirovat k vytváření vlastních doprovodů.

Do sbírky jsem vybrala písně, které pocházejí z mého rodného regionu kolem Veselí nad Lužnicí. K písním tohoto kraje mám velmi blízký vztah a přála bych si, aby skrze mě a mé kolegy pomocí této práce alespoň některé z nich zůstaly v povědomí.

6 LITERATURA

BEZDĚK, Jiří. *Teoretická východiska k výuce harmonizace tonální melodie*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7043-710-0.

ČIHÁK, Václav. *Jihočeské lidové písně*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. Pomocné knihy pro učitele.

DANIEL, Ladislav. *Kukačka: hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustroval Josef PALEČEK. Praha: Panton, 1994, 31 s. ISBN 80-7039-199-5

DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Montanex, 2010. ISBN 978-80-7225-329-6.

DANIEL, Ladislav. *Pěnička: hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Panton, 1995, 24 s. ISBN 8070392231

DANIEL, Ladislav. *Sedmihlásek: hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Mainz: Panton International, 1999, 24 s. ISBN: 80-7235-322-5

DANIEL, Ladislav. *Skřivánek: hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Panton International, 1995, 24 s. ISBN 80-7039-296-7

DANIEL, Ladislav. *Slavík: hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Panton International, 2000, 24 s. ISNM M-66056-003-7

EBEN, Petr, GRÜNFELDOVÁ, Arnoštka, ed. *Lidové písně a koledy: pro klavír ve snadném slohu*. 7. rozšíř. vyd. Praha: Panton, 1974.

EBEN, Petr. *Lidové písně a koledy pro klavír ve snadném slohu*. 5. rozš. vyd. Editorka Erna GRÜNFELDOVÁ. Praha: Panton, 1970, 71 s.

HRADECKÝ, Emil. *Hrajeme na klavír podle akordových značek*. Praha: Edit, 1991.

HURNÍK, Iļa. *Písničky pro děti: jednohlasý dětský sbor a klavír*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, 15 s

JANEČEK, Karel. *Hudební formy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, 1955.

JENČKOVÁ, E. *Hudba a pohyb ve škole*. 2. vyd. Hradec Králové : Tandem, 2005. 113 320 s. ISBN 80-903115-7-1.

KLAPIL, Pavel. *Napříč tonální harmonií*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1853-7.

KOFROŇ, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 8., nezměn. vyd. Praha: Supraphon, 1991.

LABURDA, Jiří. *Diatonická harmonie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

LIŠKOVÁ, Marie a Gabriel Filčík. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-294-6.

LIŠKOVÁ, Marie a Jana LAUDOVÁ. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-295-4

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-009-9.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-027-7.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy: učebnice zpracovaná podle osnov vzdělávacího programu Základní škola*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-045-5.

LUSKA, Jiří. *Sluch pro harmonii a jeho diagnostika*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-671-X.

NEDĚLKA, Michal. *Průvodce učitele praktickou harmonií*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-152-4.

SVĚRÁK, Zdeněk. *Když se zamiluje kůň*. Ilustroval Ladislava PECHOVÁ. Praha: Fragment, 2013. ISBN 978-80-253-1818-8.

SVĚRÁK, Zdeněk. *Mám v hlavě myš Lenku*. Ilustroval Vlasta BARÁNKOVÁ. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0320-9.

TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0648-4.

TICHÝ, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-85883-10-4.

UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Nejznámější dětské písničky*. První vydání. Praha: Grada Bambook, 2015, 55 s. ISBN 978-80-247-5743-8

UHLÍŘ, Jaroslav a Zdeněk SVĚRÁK. *Zpěvník ke knize Tři bratři*. Praha: Fragment, 2015. Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř dětem. ISBN 978-80-253-2436-3.

WEIS, Karel. *Český jih a Šumava v lidové písni*. V Praze: Národohospodářský sbor jihočeský, 1929.